

**LEFAPHA LA THUTO LA GAUTENG**

**DITLHATLHOBO TSA MAKGAOLAKGANG**

**OCTOBER / NOVEMBER 2005  
OKTOBER / NOVEMBER 2005**

**SETSWANA PUO YA BOBEDI  
SEEMOGARE  
(Pampiri ya Ntlha)**

**NAKO: diura tse 2**

**MADUO: 80**

---

**DITAOLO:**

- Pampiri e, e arotswe ka dikarolo tse tharo A, B le C.
  - Tlhaloganya potso pele o e araba.
  - Araba dipotso tsothe go tswa mo dikarolong tse di farologaneng
  - Dirisa mopeleto le matshwaopuo ka nepo, mme o kgaoganye mafoko sentle.
  - Dirisa Setswana se se tlhapileng.
- 

**KAROLO YA A  
TEKATLHALOGANYO**

**POTSO YA 1**

Buisa temana e e latelang mme morago o arabe dipotso tse di e latelang:

Serepa se a nenga se epetse mo nokeng ya Ngotwane o ne a lebetse go se khurumetsa ka sengwe. Pula ya matlakadibe ya tla, ya se phaphamola, sa tsewa ke metsi. E ne e le motlha wa dipula tse dintsi mo Botswana. Matlo a kgokolosiwa ke morwalela.

Ya re a ntse a lebeletse morwalela wa noka a bona selo se tla se lelemela, e kete letsela mo godimo ga metsi. "Naare selo se ke eng?" A latlhela thobane kgakala, a tsenwa ke letshogo la senna. A se atamela. A boa ka sa morago. Metsi a ne a galefile. Mosumo wa noka e kete ke wa badimo ba lwela nama. Marang a letsatsi a ne a tsere kgang le dithaba tsa bophirima. A gakologelwa fa a ne a tshwara mosimane wa dingwaga tse thataro, a mo ratha ka molamu mo molaleng, a mo latsa fatshe.

A gakologelwa jaaka a ne a mo apola borokgwe le hempe, a di tshuba ka molelo. Mosimane a tlhoka le go ka ikuela. A gakologelwa jaaka mosimanyana wa Modimo ne a sunetsa mamina, madi a pumpunyega ka ditsebe le mobmo. A ipona jaaka a ne a ya kwa Naledi, sekolo se sešwa sa mmuso mo Gaborone. A mo fitlha mo matlhakung, a leta letsatsi go kolomela. A nna fa thoko ga matlhaku letsatsi lotlhe, a sa mo katoge.

Morwalela wa noka wa gakala thata. Ya tla e tlhatsa metsi, e gapa disana le matlharapa. A ntsha peipi mo kgetsing, a e tlhatlhela, a goga. Selo se se neng se phuthetswe ka kgetsana a sa re tlho! fa pele ga setlhare sa modubu, sa kganelwa ke dikala tsa sone, A kgona go se atamela, a se kakoba ka kelothoko. Moriri wa gagwe wa sosobana "O ka re selo se ke serepa sele sa maloba. Mme ntlha se tshwana le kgetse e e neng e momeretswe ka diterata!" a bua a tshogile. A se tsaya.

*Molodi wa Dikgang C.L.S. Thobega*

- 1.1 Serepa se ne se epetswe kae? (2)
- 1.2 Ke eng se monna yo a neng a lebetse go se dira? (2)
- 1.3 Tiragalo e e diragetse leng? (2)
- 1.4 Go ne ga diragala eng ka serepa? (2)
- 1.5 Ke eng se se neng se lelemela e kete lesela mo godimo ga metsi? (1)
- 1.6 Ke ka ntlha ya eng fa monna yo a ne a tsenwa ke letshogo? (2)
- 1.7 Neela dilo di le THARO tse monna yo o neng a di dira ka mosimanyana wa dingwaga di le thataro (3)
- 1.8 Go ne ga diragala eng ka ngwana yo wa batho pele a neela mowa? Neela dintlha di le THARO. (3)
- 1.9 Monna yo o ne a ya go dira eng kwa sešwa sa mmuso kwa Gaborone? (2)
- 1.10 Ke ka ntlha ya eng fa monna yo a ne a nna fa thoko ga matlhaku? (2)
- 1.11 Go ne ga diragala eng fa pele ga setlhare sa modubu? (2)
- 1.12 Selo se, se ne se tshwana le eng? (2)
- 1.13 Go supa gore monna yo o ne a tshogile go diragetse eng ka karolo nngwe ya mmele wa gagwe (2)
- 1.14 Tlhalosa dipolelo tse di latelang:
  - 1.14.1 Go phaphamola (2)
  - 1.14.2 Go pumpunyega (2)
  - 1.14.3 Go kolomela ga letsatsi (2)
  - 1.14.4 Mookodi (2)

**MADUO A KAROLO YA A: [35]**

KAROLO YA B  
TSHOSOBANYO

POTSO 2

Buisa temana e e latelang mme morago o e sosobanye ka dintlha di le lesome fela:

Rraagwe Dimakatso a belaela gore go na le ntšwa e e tshwenyang bosigo mo lelapeng la gagwe. A botsa mmaagwe Dimakatso fa a ne a ise a bmogetse sepe ka ga morwadie. Mma Dimakatso a re o ne a ntse a lepule sengwe. A bolela gore maloba Dimakatso o tšile bosigo mo gae, banyana ba setse ba jele mme ya re a ise a mmotse gore o ne a ntse a le kae a bo a setse a mmolelela ditlontlokwane fela, a re o ne a ile go loga mosetsana mongwe moriri. Mosadimogolo a re ga a ka a rata go mmotsolotsa. Monnamogolo a lepa a ba a lemoga sentle. A baakanya tsotlhe.

Mo bosigong jo bo latelang, a tla, Basi. A rola ditlhako a sa ntse a le kgakajana, a di tshwara ka diatla, a fitlha a di baya gaufi le lefensetere, a bula lefensetere jaaka gale, a tlolela a sa itse gore bolao bo ne bo tšitswe; a wela mo godimo ga letlhaku la mongana. Monnamogolo a bo a setse a fithile. A mo gasa ka lesedi la totšhe mo matlhong. Go ne ga mo tsaya lbaka lo lolele a ntse a leka go ikgwagolola mo letlhakung la mangana kubu e ntse e mo ralala mo magetleng.

Fa a sena go ikgotsofatsa ka ena monnamogolo a mo lesa a tsamaya, bontlhanngwe jwa diaparo tsa gagwe bo saletse mo letlhakung la mongana. Mo mosong Dimakatso a tsoga a sa buise ope go fitlhela rraagwe a mo folosa kwa seteišeneng, a boela sekolong. Ya bo e le yona kalafi, go lekane!

*Se time tsala: R.S.A. Naanyane*

MADUO A KAROLO YA B: [10]

KAROLO YA C  
THUTAPUO

POTSO 3

Temana ke eo, e buise mme morago o arabe dipotso tse di latelang:

“Bana ke lona, a lo ikaeletse go tswa dikgagapa? Ke a botsa. Buang!” Lotlankitse, rraabone, a bua a ba tšalatsa seme mo tlhogong. Ya re ba goa sa mmawee ba bo ba sa itse gore go diragetse jang. A ba didimatsa ka seme, a ba ntsha makgakga. Mokapelo wa ga Manoko a feta ka tsela mme ya re a utlwa segaagaa a lebelela go bona se se diragalang. A ema, a itshwere molomo. A atamela fa setupung mme a bona mokapelo a kgophaletse fa fatshe jaaka letsela le kolobeditse ke pula. A se ka a itse gore o ka dira eng. Lotlankitse a hupa ditedu. A bona moeka a tla a gogoba fa maribelong. “O mang wena, letlakala ke wena? O tswa kae? O batla mang?” abua a sela seme gape. A se tsaya ka molema. Yole a leka go araba mme ya ne e kete o tlhoka mafoko. “Rra, rra rra!” A arajwa ke seme. A sala a kgophaletse fa maribelong. Mosadi wa ga Lotlankitse a tlhaga a siane, a leka go kganela mogatse gore a se ka a mo feleletsa.

*Mathaithai: Cedric L.S. Thobega*

3.1 Kwala mafoko a a tshwanang le a ka bokao

- 3.1.1 Kganela (1)  
3.1.2 Mokapelo (1)

- 3.2 Neela malatodi a mafoko a a latelang:
- 3.2.1 Araba (1)
  - 3.2.2 ema (1)
  - 3.2.3 Molema (1)
- 3.3 Kwala bongwe jwa maina a a latelang:
- 3.3.1 Dikgagapa (1)
  - 3.3.2 Bana (1)
  - 3.3.3 Ditedu (1)
- 3.4 Nyenyefatsa maina a a latelang o dirisa setlhongwa sa ana / nyana
- 3.4.1 Tsela (1)
  - 3.4.2 Ditedu (1)
  - 3.4.3 Molomo (1)
- 3.5 Itlhomele dipolelo mme o dirise malatlhelwa a a latelang:
- 3.5.1 Mmawee! (2)
  - 3.5.2 Rra! (2)
- 3.6 Tihama dipolelo tse di tihabosang ka matlhalosi a a latelang go bontsha fa o a tihaloganya:
- 3.6.1 Fa fatshe (2)
  - 3.6.2 Mo tlhogong. (2)
- 3.7 Kwalolola dipolelo tse di latelang mme morago o thalele marui:
- 3.7.1 Mokapelo wa ga Manoko a feta ka tsela (2)
  - 3.7.2 Lotlankitse rraabona a bua a ba a ba ralatsa seme mo tlhogong (2)
- 3.8 Dirisa makopanyi a a latelang mo dipolelang tse di tihabosang:
- 3.8.1 Fa (2)
  - 3.8.2 Mme (2)
- 3.9 Dirisa mabotsi a a latelang mo dipolelong:
- 3.9.1 Mang? (2)
  - 3.9.2 Eng? (2)
- 3.10 Bolela gore mabolelo a a latelang a kaya eng?
- 3.10.1 Go tlhoka mafoko. (2)
  - 3.10.2 Go ralatsa seme mo tlhogong. (2)

**MADUO A KAROLO YA C: [35]**

**MADUO OTLHE: 80**